

NAŠA MISEL

LETO I.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST

ŠT. 5

IZHAJA ŠTIRINAJSTEDNEVNO.

CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 18 DIN

Ljubljana, dne 1. II. 1936.

Pojmovanje privatne lastnine se je v teku zgodovine že parkrat občutno izpremenilo. Zato ni čudno, da se v današnji prehodni dobi ponovno stavlja na dnevni red. Razmere zahtevajo, da človeštvo deloma izpremeni svoje tozadevne nazore.

Levičarji napadajo ustanovo privatne lastnine kot izvor vsega zla, medtem ko jo desnica zagovarja. Eni in drugi pa nastopajo v imenu svobode. Eni vidijo v komunizmu suženjski sistem družabne ureditve, medtem ko očitajo drugi isto stvar kapitalizmu.

Svoboda je brez dvoma ena izmed večnih vodilnih človeških idej. Pravilno pojmovana in izvajana je potrebna na vsakem poprišču človeškega delovanja, posebno v političnem življenju. Ni hujšega kot trpeti nad seboj oblast osvojenega človeka, biti prisiljen zamolčati resnico in zagovarjati laž, poznati grešnika brez pravice, da bi ga smel pozvati na odgovornost.

Ni potrebno, da bi na dolgo in široko podčrtavali pomen svobode. To itak priznava vsi brez izjeme. Pametna državljanska svoboda je nujen predpogoj zdravega javnega življenja. Upravičenost teh besed nam potrjuje zgodovina.

Povdariti moramo, da ne razumemo pod svobodo anarhizma sličnega stanja, ki vodi v razsulo. Istotako pa ni svoboda vsebovana v teroriziranju resnice, v vladanju narodu antipatičnih klik in v prisilnem monopoliziranju vsega občestvenega delovanja.

Uvodoma smo omenili vprašanje privatne lastnine. Zanimivo bo podati nekaj tozadevnih misli, izgrajenih baš na tem vedno bolj prevladujočem zagovarjanju svobode. Spoznali bomo ozko zvezo med političnim in ekonomskim položajem poedinca. Videli bomo, kakšna bi bila njegova svoboda v slučaju, da se mu odvzame privatna lastnina in kakšna je ta svoboda danes. Preglejmo, kakšna izmed dveh glavnih ekonomskih struj nam jo prinaša in jamči: kapitalizem ali komunizem, kajti obe se nanjo sklicujeta.

Zamislimo si komunistično urejeno državo, kjer so vse tovarne, polja, hiše itd. državna last. Država torej brez privatne lastnine, produktivskih ali pa celo konzumnih dobrin. Kakšen je v tem slučaju položaj poedinca? Svoboden?

V državi brez privatne lastnine živi poedince v popolni zavisnosti od trenutno vladajoče skupine. Vsak napredek, vsaka izprememba, ki bi lahko škodovala interesom vladodržcev (identificiranje režima z državol) postane nemogoča. Čim neko le malo dvigne glavo, je že odpuščen iz službe, vržen iz stanovanja itd. Odvzeta mu je vsaka možnost, da bi se preživljal, oziroma našel novo zaposlitev. Kajti edini delodajalec, država, ga je odpustil.

Torej ta toliko propagirani in poveličevani sistem »popolne svobode« na bazi skupne lastnine se izpremeni prav za prav v skrajno suženjstvo. Svobode, za katero se komunisti baje bore, v slučaju zmage njihovih idej ne bodo mogli dati in je v praksi tudi ne dajejo.

Radi tega ne moremo zagovarjati komunističnega sistema, ki bi iz vseh državljanov napravil vladi pokorne dr-

žavne uradnike. V njem bi se razvilo klikarstvo, podzemna borba in terorizem kot edini možen način političnega življenja. Komunizem je možen pri termitih in čebelah, ne pa pri v večnem gibanju in razvoju nahajajočem se človeštvu, kjer se človek razlikuje od človeka, kjer obstoja poleg nagonov tudi razum in so močni poedinci kot borci proti morda že starim tradicijam nujen predpogoj splošnega napredka. V ta namen nam je potrebna gotova svoboda.

Kaj pa neomejena možnost razpolaganja s privatno lastnino, ali krajše, kapitalizem (ekonomski liberalizem)? Tu si vendar vsakdo lahko ustvari svoje podjetje, če mu pri enem delodajalcu ni prav gre k drugemu. Prost je. Izbira si svojo eksistenco, kot si in kjer si sam želi in hoče.

V teoriji vsekakor zelo lepo. A nastopajo razni pojavi kot brezposelnost, čije posledice so skrajno nizke mezde, izkoriščanje delavstva, propadanje kmetijskih gospodarstev itd. V brezobzirni borbi se poedinci dvignejo in izkoriščajo svoj položaj v osebne namene, ne upoštevajoč interesov splošnosti. Rezultat je ustvaritev »gornjih 10.000«, to je male, a močne skupine, ki ima stvarno vso moč v rokah. Poedinci nimajo niti kruha, svobode pa ne morejo jesti. Prisiljeni so, da se prodajo. Svoboda za kruh. Na osnovi te izmenjave nastane situacija, slična oni v komunistično urejeni državi: popolna zavisnost večine od strani manjšine. O svobodi ni govora, vsaj praktično ne.

Kje naj torej iščemo rešitev?

Določitev prave, ne anarhistične svobode razpolaganja s privatno lastnino, je ključ celotnega problema. Pri tem pa moramo paziti, da ne uničimo vseh pogojev za razvoj koristne in primerne osebne, posebno politične svobode. Težiti moramo k ustvaritvi enakopravnih, ne pa šablonsko enakih državljanov. Če vidimo, da nebrzdana gospodarska in z njo v zvezi stoječa politična svoboda ni rodila dobrih sadov, ne smemo zaiti v nasproten ekstrem.

Svoboda v pogledu razpolaganja z gotovimi prihranki (n. pr. zidanje lastne hiše za lastno uporabo) in svoboda vsakega, od tujih sil nezavisnega poklica (mali kmet, obrtnik, razni svobodni poklici itd.) so brez dvoma nujni temelji prave svobode. Vsako važnejše gospodarsko delovanje pa je treba postaviti pod strogo državno kontrolo (v slučaju potrebe etatizirati) in ga na ta način prisiliti, da služi interesom skupnosti.

Socialno usmerjena privatna lastnina bi z uspehom izpolnjevala svojo funkcijo: vzpodbujala privatno iniciativo in tvorila — kot smo spoznali — potreben temelj za pravo državljansko, človeka dostojno življenje.

Izhajajoč iz teh misli, ne moremo zagovarjati niti komunizma, niti kapitalizma. Mlada generacija mora izgraditi našemu narodu odgovarjajočo družabni red (svoj socializem).

In baš radi tega, ker ne želimo kot mnogi agitatorji imeti na jeziku med, v srečju strup, zagovarjati svobodo, a stvarno delati na še hujšem zaslužjevanju naroda, zagovarjamo princip privatne lastnine, pojmovan na naš, od drugih različen način.

SVETI SAVA

Historia est magistra vitae.

Vreme je mutno i mračno, beskončne su razmirice izmedju vlastele i vlastele, grada i grada, pokrajine i pokrajine. Borba traje stotinama godina, dva brata se medjusobno ranjavaju, tertius, Grk, stari neprijatelj obojice, nosi svoj plen u zavetrinu.

Dalekovid i odlučan, Nemanja, 1168, prekida tu bratoubilačku borbu prepadom: udara na Radoslava i, osvojiv njegovu Zetu, prisajedinjuje je svojoj Raškoj. Time je, najzad, data mogućnost za normalan razvitak srpske države. Trebalo je samo završiti započeto delo ujedinjenja. Ta delikatna uloga ostaje Rastku, trećem sinu velikog župana.

Daleko pre Rišljea, daleko pre svih velikih državnika zapadne Evrope, pojavljuje se, na barbarskom Balkanu, jedan pravoslavni arhiepiskop izuzetnih državnčkih sposobnosti. U kulturnoj Evropi, mase padaju u historičan verski zanos, mističan cilj oslobodjenja Hristovog groba lebdí pred zamagljenim očima celih naroda, po nalogu crkvenih velikodostojnika i mletačkih brodarskih preduzeća prazne se blagajne država, oblasti i opština — a na Balkanu se osiguravaju temelji moćne države sretstvima koja vrede i danas.

»Odgovorna mesta u državnom aparatu moraju zauzimati ljudi koji tu državu vole«, to je postulat po kojem postupa Sveti Sava. Kako je tada crkva bila odlučujući činilac u državnom životu, prirodno da on nacionalizuje crkvu. Do njega, ona je u grčkim rukama, grčki sveštenici upravljaju pravcem crkvene a vrlo često i državne politike. Korupcija cvate, Grcima nije u računu da se nova kraljevina iznutra učvrsti. Crkveni nameti su neverovatni, »sveštenici se bogate krvavom mukom našega naroda«.

Još za vreme svog prvog bavljenja u Srbiji, 1207—1217, Sava stvara teren za korenitu reorganizaciju srpske crkve, koju će izvršiti tek kao arhiepiskop. Nesamo kao odličan državnik koji svom bratu pomaže pri radu na političkoj konsolidaciji države (buna Dobromira Streza, u Prosjeku) nego i kao realan političar, on traži direktnog kontakta sa narodom razmeštajući svoje pouzdane učenike kao poverenike (učitelje) po celoj zemlji. Čak i u Svetoj Gori, on ne napušta te veze tako da i odatle utiče na tok državnih poslova (pokušaj uvodjenja katoličanstva u Srbiju).

1219, Sava, kao načelnik autokefalne srpske crkve, ponovo dolazi u Srbiju. Delo koje je izvršio za vreme tog svog boravka nadživelo je srpsku državu i dalo osnovu na kojoj je izvršeno ujedinjenje Jugoslovena 1918.

Činovnički kadar, koji je tada, kao što smo videli, bio istovetan sa svešteničkim, mora biti u neposrednoj službi državnih interesa. Država je jaka jedino ako se može osloniti na svoje činovnike. A da se to postigne, činovnik ne sme da bude samo državni nameštenik, ne sme da postoji prost odnos preduzimača i radnika, nego čis-

novnik mora da se oseća kao izgradivač države, kao nenadoknativ jedan njezin deo. Drugim rečima, medju svim delovima državnog aparata mora da postoji spontana inicijativna saradnja a ne rad po narudžbi. Takav odnos konstruktivne nacionalne solidarnosti, moguć je, naravno, samo u nacionalnoj državi. Polazeći sa ovih ispravnih pretpostavki, Sava nemilosrdno smenjuje grčke sveštenike i na njihova mesta postavlja nacionalno pouzdane ljude, većinom svoje direktne učenike. Ovaj rad, prirodno, nailazi na potpuno odobravanje naroda koji se tako oslobadja krvopija i dobija svoje ljude na upravu. Medjutim, Savin cilj nije postignut samo ovim administrativnim merama: njemu je jasno da je za potpuno ujedinjenje potrebno i duhovno jedinstvo. Stoga, on pomaže širenje narodne prosvete, uvodi jednobrazne knjige po celoj državi, pretvara manastire u rasadnike pismenosti i kulture, stvara od njih duhovna središta mlade države.

Država Stefana Prvovenčanog pretvara se u nacionalnu državu, prvu nacionalnu državu u Evropi. Sava tim svojim delom udara temelje za pravilan i moćan razvoj nemanjičke države koja, pod Dušanom, postaje evropska velisila. To je vanjski uspeh; unutarnji ga prevazilazi.

I pod Turcima, Srbi su sačuvali svoju narodnost, njihov fanatični nacionalizam spasio ih je od propasti. Taj vekovni otpor protiv duhovnog i materijalnog ugnjetavanja oslanja se na rad Savin.

Danas mi znamo šta Jugoslavija ima da zahvali održavanju nacionalne svesti pod Turcima. Znamo da bez njega ne bi moglo biti ni govora o 1 decembru 1918. Pod ovim uglom, veći i značajni nam postaje i lik Svetog Save.

Sava Nemanjić nije bio »blag učitelj«, nije bio smiren kaludjer koji je narodu delio bukvaru. Sava Nemanjić je bio jedan od najjačih državnika naše istorije. Još u XIII veku, on je jasno uočio smerice kojih ima da se drži i današnja moderna država. Često i protiv trenutne koristi, Sava je išao za krajnjim ciljem bez otpuštanja i kolebljanja. Jak državnik i jak rodoljub ujedno, smatrao je da ne može biti razgovora o osnovi na kojoj je država izgrađena. Nacionalna crkva u nacionalnoj državi — rodoljubi na odgovorna mesta — mi smo svedoci mnogih nastojanja u tom pravcu.

Što se nas tiče, nije nam potreban nikakav tuđi uzor, nisu nam potrebne nikakve lekcije. Pre sedamsto godina, Sava Nemanjić je ukazao put kojim ćemo i mi morati da podjemo. On nam je, i inače, blizak; proslavljajući njegovu uspomenu, ne činimo to samo kao akt pieteta nego i zato što u njemu vidimo duhovnog brata našeg Velikog Kralja. Otac — ratnik, sin — državnik koji mudrom rukom privodi kraju započeto delo ujedinjenja. Najbolji i najplemenitiji našeg naroda radili su na istom delu. Mi, koji smo mladi i željni rada, poslušaćemo ih.

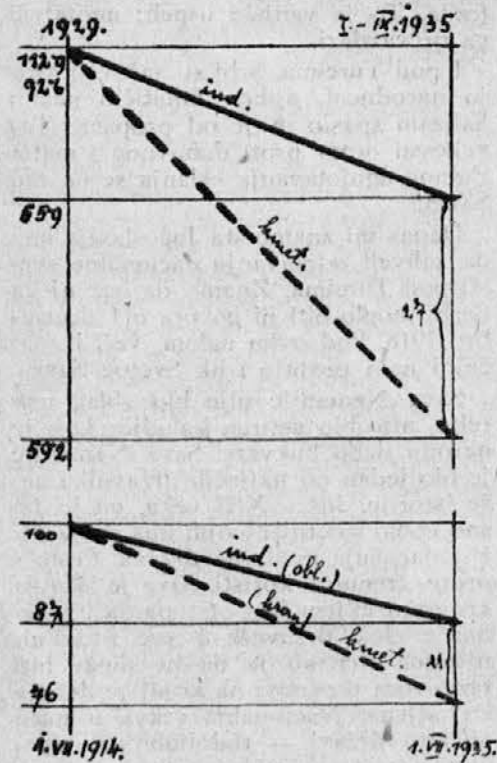
ŠKARJE

Malo čuden je ta naslov. A sigurno je med našimi čitatelji redek oni, ki ob priliki čitanja raznih gospodarskih člankov še ne bi opazil tega izraza. Z njim označujemo največkrat nesorazmerje, ki se pojavlja ob priliki padca ali porasta vrednosti, cen itd. raznih proizvodov in drugih gospodarskih dobrin. Enostavnejše rečemo, škarje nastajajo vedno tam, kjer mesto zdravega pravega sorazmerja nastaja nezdravo, v nekaterih delih prehitro, a v drugih prepočasno napredovanje oziroma nazadovanje. Vse, kar zapade med dva na ta način nastala kraka se nahaja v nekem neugodnem nenormalnem položaju, pravimo, škarje režejo.

Toliko teoretičnega uvoda je bilo, vsaj mislimo, potrebno. Morda komu še ni vse razumljivo, a prepričani smo, da bo tekom nadaljnjega obravnavanja danega predmeta sigurno prišel do polne jasnosti.

Kdor je razgovarjal z našimi kmeti je imel gotovo nešteto krat priliko slišati tožbe na račun visokih cen industrijskih proizvodov. N. pr. »prej sem prodal eno jajce, pa sem kupil škatljico vžgalic, danes pa kmalu niti tri jajca ne bi zadostovala« itd.

Ako vzamemo v roke poročilo Odeljenja za ekonomska izučavanja pri Narodni banki vidimo, da je mišljenje našega preprostega človeka popolnoma utemeljeno. Ker je indeks Narodne banke račun na osnovi leta 1926=100 v dinarskih novčanicah, mislimo da ne bo škodilo v svrhu večje popolnosti prikazati tudi zlasti indeks Zagrebske delavske zbornice račun na osnovi leta 1924=100. V zlatu bomo podali paralelo med cenami hrane in cenami obutve, med cenami tištega, kar kmet v glavnem prodaja in med cenami tistega, kar kmet rabi. Iz tega bomo videli ali obstaja neko nesorazmerje med gibanjem obravnavanih cen tudi v primeru s tozadevnim položajem leta 1914. Kajti marsikdo bo morda trdil, da je sedanja razlika tako občutna samo radi tega, ker se je naš kmet navadil na cene iz časov konjunktore 1927-1929. leta. V zlatu računani indeks je z ozirom na naš predmet samo približen, a v pomankanju boljših podatkov nam mora zadostovati. Glavno nam je, da vidimo ali obstoja neka razlika med predvojnimi in sedanjimi odnosi obravnavanih cen.

Pogled na skice nam pove, da so tu res nastale škarje in to med cenami industrijskih in cenami kmetijskih proizvodov. Obenem vidimo, da je razmerje mnogo hujše, ako vzamemo kot izhodno točko leto konjunktore 1929., kot če vzamemo za izhodno točko leto 1914.

Predno nadaljujemo moramo pripomniti, da te škarje v splošnem niso tako strašne, kot so jih nekateri, na osnovi lokalno se pojavljajočih ekstremov, razkričali, in da se stanje po-

časni, a stalno popravlja. Ako bi vzeli kot izhodno točko leto 1926, potem bi obstajala med padcem obeh skupin cen razlika samo 5.9 indeksnih enot. Toda vprašanje je, ali je bilo l. 1926 v tem pogledu normalno. Drugič pa se pri nas vsi spominjajo in tudi jemljejo kot izhodno točko vseh svojih izvajanj zadnje leto konjunktore 1929, ko je beležil indeks živinorejskih in kmetijskih proizvodov 112.9, a indeks industrijskih 92.6 točk. V primeru s tem stanjem je sedanji položaj res hud. Saj znaša razlika med padcem enih in drugih cen 27 indeksnih števil v škodo indeksa kmetijskih in živinorejskih proizvodov.

Razumljivo je, da je tak položaj več čine našega naroda nudi in nudi lepo priliko za učinkovito politično propagando. Vsakdo povdarja, da je edini sposoben in poklican zdravnik tega skelečnega stanja. Toda redki med nami so povedali, kako mislijo to napraviti. Zdi se mi, da so bili to edino nekateri zagovorniki regulirane inflacije (reflacije), ki so trdili, da bo s povečanjem množine denarja v obtoku in s tem združenim povišanjem cen odstranjen ta pereč problem.

Njim je bil posvečen del govora g. dr. Stojadinovića, sedanjega ministrskega predsednika in finančnega ministra v bivši Jeftičevi vladi. Na veliki zborovanju v Zagrebu je rekel, da ne more zagovarjati inflacije, ker z njo ne bi bilo odstranjeno nesorazmerje med cenami industrijskih in kmetijskih proizvodov.

V kolikor se tega tiče je imel popolnoma prav. Ako bi mi bili industrijska država, ki z lastnim pridelkom ne more prehraniti svojega prebivalstva, potem bi se dalo s povišanjem carine na agrarne pridelke indirektno povišati tudi ceno domačega pridelka. Ker pa smo agrarna država, in to taka, ki pridelka več kot porabi, ni rešitev tako enostavna. Ne smemo je iskati na področju finančne, temveč gospodarske politike, kajti bistvo problema ne leži, kot mnogi to mislijo, v povišanju cen, temveč v odstranitvi nesorazmernosti.

Skušati moramo omogočiti plasiranje naših agrarnih proizvodov na tujih tržiščih in na ta način razbremeniti domača. Kajti dokler bo vladala doma preobila agrarnih proizvodov je samo ob sebi nujno, da se bo njihova cena znižala do skrajne meje rentabilnosti njihovega proizvodnje, ali pa da bo padla celo pod to mejo. Z uvedbo raznih bivšemu »žitnemu monopolu« sličnih institutov ne bi ničesar dosegli. Niti Združene države, kje pa šele mi, niso imele dovolj denarnih sredstev, da bi domače pridelke po višji ceni kupovale, zato da jih potem v tujini znatno ceneje prodajo.

Razbremenitev domačega trga od preobilice agrarnih produktov, realnejša, ne pa preveč sentimentalna politika napram naši industriji je tista dolga, a edino pravilna pot, ki vodi do zvišanja cen agrarnih na eni in znižanja cen industrijskih proizvodov na drugi strani.

Kaj pa reflacija? Kot smo že prej rekli, popolnoma soglašamo v mnenjem g. dr. Stojadinovića, ki pravi, da ona ne bi mogla odstraniti obstoječega nesorazmerja. Kot posledice reflacije bi nastopilo splošno in v glavnem sorazmerno dviganje cen industrijskih in kmetijskih proizvodov (n. pr. prvi in drugi bi se podražili za 25%, ne pa, prvi da, drugi ne) in obstoječe škarje ne bi bile odstranjene. Kmetov položaj bi ostal z ozirom na njegov odnos do industrije popolnoma neizpremenjen to se pravi neugoden. Še vedno bi moral dajati za eno škatljico vžgalic, da se vrnemo k našemu primeru, tri jajca, le da bi ta jajca in škatljica stala 2.— mesto 1.— dinar. Izpremenile bi se številke, ne pa stvarni položaj.

Toda obstojajo še neke druge, po svoji pomembnosti nič manj važne škarje, ki bi se dale potem reflacije sigurno odpraviti. Nanje je mislila večina njenih zagovornikov in njim g. dr. Stojadinović takrat ni odgovoril. Toda o tem prihodnjič.

MAČKOVSKO GIBANJE V SLOVENIJI

Eden izmed pojavov, ki so vzbudili v našem političnem življenju največ pozornosti, je tkzv. mačkovsko gibanje. O tem smo se razgovarjali s svojimi prijatelji z dežele, ki so nam dali zanimive informacije. Iz njih posnemamo naslednje:

Mačkovsko gibanje v Sloveniji ima mnogo pristašev, več kakor se običajno misli. Razširilo se je predvsem v občinah in srezih, ki meje na Savsko barovino. Nevarnost pa je, da se od tod razširi v notranjost. Znanja sfa sreza Brežice in Šmarje pri Jelšah, kjer imajo mačkovci absolutno oblast. Objasnimo si to s tem, da se je gibanje, ki je prevladalo na Hrvaškem, z elementarno silo razširilo preko njenih mej.

Na vprašanje, kdo stopa v mačkovce, moremo reči tole: 1.) Ljudje, ki niso pristaši niti JRZ niti JNS, oz. oni, ki so to pred kratkim časom bili, pa so se naveličali brezplodne borbe »med klerikalci in liberalci«. Vidno vlogo igrajo tudi marksisti, ki so našli med mačkovci ugodna tla za razširjenje svojega vpliva. Tako je nastala poleg dveh tradicionalnih političnih skupin, ki ju danes poznamo pod imenom JRZ in JNS še tretja velika skupina, ki se bo v bodočnosti borila za glasove volilcev. 2.) Nadalje stopajo med mačkovce »mladi ljudje«, t.j. mali kmetje, poljski in tovarniški delavci. Tako moremo reči, da mačkovsko gibanje v Sloveniji nima plemensko nacionalističnega značaja, kakor je to na Hrvaškem. To je predvsem socialno gibanje, ki združuje v svojih vrstah delovno ljudstvo, ki trpi od bede in pomankanja. 3.) Kot tretja značilnost mačkovskega gibanja je ta, da ima največ uspeha med mladimi ljudmi, zlasti med kmeto mladino. Znano je, da se mladina rada ogreje za nove ideje. Tako je tudi v tem slučaju. 4.) Največ pristašev tvorijo nezadovoljneži in prevratni elementi, ki jih je v današnjih časih mnogo. Oni vidijo v mačkovskem gibanju varno zaslombo, kjer morejo izvesti svoje temne načrte. Ti ljudje dajejo značaj vsemu gibanju. 5.) Kot peto vrsto pristašev mačkovskega gibanja moramo imenovati konjunkturaliste. Oni hočejo priti do veljave na račun dr. Mačka.

Z naših univerz

»JADRAN« — NJ. VEL. KRALJU

Ob priliki 15. slovenskega večera je J. n. a. d. »Jadran« predal NJ. Vel. kralju spomenico s sledečo vsebino:

»J. n. a. d. Jadran — svojemu kralju! Pozivu Viteškega kralja Aleksandra Uedinitelja smo se odzvali in zvesti smo Njegovemu izročilu.

Eno geslo nam bo vedno sveto, v svesti si, da

Tvoj Veliki prestol stoni na ramah nas vseh.

Rojstvo zemljo bomo branili in zvezali nje bodočnost z

Usodo Velike Jugoslavije.

II. ero nacionalnega življenja je zaključila veličastna žrtev, na pragu nove dobe obljublamo

Zvestobo!»

Spomenico je izdelal po lastnem načrtu član društva cand. arh. Dušan Blagaj. Po svoji originalni zamisli in okusni opremi spada letošnja spomenica med najlepše, ki jih je »Jadran« do sedaj izročil svojemu Visokemu zaščitniku.

VRENJE V A. K. M.

Kot je znano, je bil na letošnjem obnem zboru Akademskoga kluba montanistov izvoljen odbor marksistično usmerjenih ljudi. Od postanka društva je to prvi primer; iz enostavnega razloga, ker rudarji želijo strokovno delo, ne vodijo nikake politike, kajti njim je potreben le odbor, kateremu je strokovno delo v klubu edini cilj. Dosedanji odbori so se torej omejevali na delokrog, v katerega je spadalo: skrb za klubovo knjižnico (katera že davno ne zadošča potrebam), izdajanje skript, organiziranje počitniških praks pri nas in v inozemstvu itd. Članstvo ni predpostavljalo, da bo sedanji odbor deloval preko tega delokroga, saj je bil izvoljen tudi s pomočjo nekaterih nacionalnih glasov.

Na žalost v izkustvu utemeljene predpostavke ne veljajo za ljudi, kateri tudi v strokovnem društvu vidijo

Zakaj se mačkovsko gibanje v Sloveniji širi? To si moremo razjasniti na ta način: 1.) Pojavilo se je pred 5. majskim volitvami pod menom »združene opozicije«, torej pod imenom, ki je v onem času neprijetne psihoze privabilo mnogo ljudi. 2.) Voditelji so znali prikazati ljudem, da je mačkovsko gibanje ono, ki bo rešilo male ljudi in zlasti delovno ljudstvo bede in propada. Pri tem nastopajo govorniki na shodih res tako, kakor bi bili oni tisti rešitelji, ki so edino sposobni vrniti ljudstvu željeno blagostanje. 3.) Poleg vsega tega pa izvajajo mačkovci nasilje nad svojimi političnimi nasprotniki, ki se boje javno izraziti svoje politično prepričanje. To je dejstvo, ki je sicer zelo malo znano.

Iz vsega tega moremo trditi, da mačkovsko gibanje, katerega smo nazvali socialno, nima kakih zvišenih ciljev. Nikakor ni moralno osnovano, marveč se opira na najnižje instinkte ljudske mase. Pri tem vzbuja pri ljudeh razpoloženje, ki vodi do bolševizacije našega političnega življenja. V tem spominja na propadlo bojevniško gibanje, ki se je prav tako širilo na račun najnižjih instinktov ljudske mase. Privlečlo pa bo do tega, da bodo ljudje, katerim ne bodo mogle biti izpolnjene vse one obljube, ki jih dajejo voditelji, zopet razočarani prav tako, kakor so bili razočarani nad bojevniškim gibanjem.

Nastane vprašanje, na čigav račun se širi mačkovsko gibanje oz. katera politična stranka bo zgubila na številu svojih volilcev. Kakor kažejo znamenja, bo JNS oziroma pohorska akcija obdržala svoje postojanke ali pa jih bo celo ojačila, računajoč seveda po starih volilnih rezultatih. Zgubila pa bo na številu svojih pristašev bivša SLS. Pri tem ne smemo gledati na rezultat zadnjih občinskih volitev, ker so se one vršile v občinah, kamor val mačkovstva še ni segel.

objekt za demonstracijo svojih modrih političnih načel. Človek bi se strinjal s tem, ako bi bila ta demonstracija v skladu s postopanjem normalnih ljudi. Zgodilo se je pa, da je neki gospod v nekem beograjskem dnevniku objavil neverjetne izmišljotine in neumnosti o tradicionalnem »skoku čez kožo«. In sedaj, prosim: ker je ta gospod istega »svetovnega nazora« kot je sedanji odbor A. k. m., je ta odbor izjavil, da ne misli demantirati objavljenih laži, ker — odgovarjajo resnici!!! Resnica je torej, da so člani Akademskoga kluba montanistov notorni čni pijanci, ki prireajo orgije, dočim rudarski delavci umirajo od gladi. Resnica je — v ostalem prečitajte članek v »Politiki« od 15. XII. 1935., — pa boste videli, kolikšna je nezrelost človeka gotovega »svetovnega nazora«. Slišali smo, da tudi to spada v forenzično psihopatologijo.

Na zahtevo četrtine (po pravilih) članov A. k. m. bo sklican izredni občni zbor. Upamo, da bo novi odbor znal braniti čast kluba (končno imamo vendar različne pojme o časti in ugledu pri različnih ljudeh).

DRUŠTVO JUGOSLOVANSKIH AKADEMIKOV V PTUJU

je sprejelo na članskem sestanku dne 30. decembra 1935 precej obširno, pa tudi zelo zanimivo, resolucijo. Ptujski akademiki imajo — kot pravi resolucija — »različne poglede na svet, na družbo in na politične razmere«. To bo že res. In glej, misel za skupne študentske pravice in zahteve je ona vodilna misel, ki naj bi jih neločljivo vezala. Resolucija navaja pet nalog in kulminira po svojem pomenu v tem stavku: Najodločnejše odklanjamo delo neznatne skupine slovenskih študentov, ki polaga težjše svojega dela na politično borbo proti kakim drugim političnim skupinam akademikov, zlasti proti levici. Dobro ste povedali. Mi se samo bojimo, da se niste zarekli; a kaj, ko nam pa vendar ne

manjka gradiva, da bi spoznali vašo borbo za »skupne interese«.

Zadnja leta so se v D. J. A. v Ptuju pojavili nam že znani elementi, ki so dali društvu tudi svoj nesrečni pečat.

Poglejmo samo predavanja in debate, pa vidimo, kako ti ljudje pojmujejo vse narodna vprašanja, ki so za nas že davno realno rešena. Ugodna tla so našli tudi v kmečkem vprašanju. Na žalost pa njihovih razglabljanj nismo čuli v celoti, ker je višja sila posegla vmes. Ekskurzije so tudi prirejale. To je za neke ptujske tovariše najboljše polje za njihovo udejstvovanje. Omenimo le oni primer, ko je bilo vodstvo neke mariborske tovarne radi agitacije in špijonaže, ki so jo spretno vršili neki tovariši, prisiljeno preprečiti nadaljnji ogled objektov. Tudi društven lokal (v Narodnem domu!) je bil torišče agitacije. Prav pridno so se v njem zbirali delavci

— z gotovim namenom. Le škoda, da sedaj radi tega nimate več primerne prostora, kaj ne, da je to velika škoda. Vidimo torej, da so se tovariši v Ptuj (jih je sicer malo, a so zato tem bolj zagrizeni) ob vsaki priliki posluževali vseh mogočih in nemogočih sredstev, samo da so razširjali svoje nazore. — Kakšna so bila sredstva? To lahko povedo oni, ki so jih žal prepozno spoznali. Prepričani pa smo, da ti ptujski tovariši s svojim početjem škodujejo le — samemu sebi.

Dom visokošolk sprejme 2 stanovanj s 1. februarjem. Prošnje s prilogo: imovinski izkaz, zdravniško izpoved, izkaz o srednješolskih oziroma univerzitetnih kvalifikacijah prosilke, se naj vložijo pri vratarju univerze ali na naslov Doma visokošolk, Gradišče 14, I. nadstropje.

DELO OMLADINE

Okolnosti, v katerih se razvija življenje poedinih omladinskih generacij niso vedno iste. Odtod tudi raznovrstnost funkcij, odtod neenaki pomen dela in prizadevanj raznih pokolenj. Če pogledamo na težnje in naloge predvojne generacije in potem obrnemo pogled na razmere, v katerih danes živimo, ter potom teh razmer na naloge, ki nas danes čakajo, lahko opazimo dve bitni razliki med današnjo in predvojno generacijo. Kateri sta to? — Naša predvojna, odnosno vojna generacija je živel pod tujcem, pod vladjo drugega, rasno oddaljenega naroda. Ta narod je predstavljal okove, ki so ovirali svoboden in moten dvig vseh dobrih svojstev našega naroda. Ta narod je zatiral naša nacionalna čustva, in nas je hotel kulturno in ekonomsko popolnoma uničiti. To so razlogi za herojski nacionalizem naše predvojne omladine. Ta nacionalizem si je postavil sedaj za svojo najvišjo nalogo: osvoboditev izpod tujega jarma.

Ta naloga in njeno izvrševanje čeprav predstavlja najsilnejšo aktiviteto na polju nacionalnega razvoja našega naroda, v bistvu ni ustvarjajoča. Delo velikega dela tedanje omladine je prav za prav temeljilo na razdiranju. Tužno in nemilo tedanjost je bilo potreba pretvoriti v pepel preteklosti, odločno ne vedoči, kaj bo izšlo iz tega. Značilnost onega časa so bili revolucionarni duh, želja po fizični akciji, upornost na vseh poljih. Lik bodočnosti je bil meglen, brez konkretnih oblik, toda jasno se je vedelo, kaj je potreba storiti v danem momentu. Mi se moramo ozirati na prizadevanje in delovanje te omladine samo z iskrenim spoštovanjem in veliko hvalo. Naloga, ki jo je ona imela

pred očmi, kot svoj življenjski ideal, je danes rezultat.

Iz navedenega lahko posnamemo kot dve bitni oznaki predvojne omladine, prvo: torišče njenega dela je bil nacionalizem, in drugo: njena naloga ima karakter razdiranja.

Takoj pridemo na drugo vprašanje. Kaj pa karakterizira današnjo omladino, in v čem se ona razlikuje od predvojne omladine?

Vsakemu je jasno, da je položaj, v katerem se danes nahaja naša omladina, težak. On se bistveno razlikuje od položaja naših predhodnikov. Mi danes živimo v času splošne ekonomske krize, brezposelnosti in socialne nepravčnosti. Cela Evropa se zviža pod težo gospodarskih bremen. Vedno bolj prihajata do izraza dva ekstrema: mala skupina finančnikov in mogotcev, ki s svojimi neusahljivimi viri vlada v politiki, gospodarstvu in javnem življenju; ogromna armada brezposelnih ljudi, katere postaja vsak dan bolj vnebovljoča. Svet je poln prerokov in nezadovoljstev — in ko z ene strani vidimo brezmejno število načrtov o popravku vsega tega, je na drugi strani vedno večja beda in nezadovoljstvo. Odrasli teh splošnih razmer občutimo tudi v naši mladi državi. Vse to, naravno, ne more iti brez sledu mimo nas, današnje jugoslovenske omladine. Zato je njena naloga, da stopi v borbo za socialno pravičnost, da izkoristi prihodno bogastvo naše zemlje in duhovna bogastva našega ljudstva na način, da bo gnotni in duhovni položaj našega naroda v skladu s tem bogastvom; da se bori za življenjske pogoje Jugoslovancev, in končno, da ustvari prave Jugoslovane, ekonomsko ne-

odvisne, ki bodo svoji na svojem, da ustvari torej nove ljudi in s tem novo Jugoslavijo.

Kratko rečeno: Prvo: današnja omladina stoji na stališču socialne pravičnosti in se bori za novega človeka in boljšo družbo in s tega vidika je treba gledati na vse naše dela. Drugo: naše delo je ustvarjajoče, moč, ki nas goni, to je moč ustvarjanja.

Zakaj današnja omladina ne hodi

MARIBORSKI SREDNJEŠOLCI

Ako govorimo o srednješkolskem problemu v Mariboru, moramo imeti pred očmi dejstvo, da je Maribor eno izmed najvažnejših centrov razrednega gibanja v Jugoslaviji. Zato ima mlad človek v Mariboru obilo možnosti spoznati to propagando, se škodljivo enostransko izobraziti in eventualno podleči vplivu mamečih gesel, ki zakrivajo pravi namen. Vpliv tega dejstva se zato pozna na celih letnikih mariborskih srednješolcev oz. sedanjih akademikov.

Veliki prelom se pričinja nekako v letih 1931—1932. Večina teh dijakov je še vedno usmerjena po stari tradiciji: liberalci — klerikalci. Vendar se že pri teh pozna spretno podtalno delo levičarskih agitatorjev. Po prehodu na akademsko tla so nekateri bivši liberalci, posebno pa klerikalci (in to so bili v mnogih in vodilnih primerih otroci »odličnih« klerikalnih rodbin), v svoji premalo trdni orientiranosti, izgubili trdna tla in podlegli tedaj zelo spretno razpredeni slovenoborski propagandi, ki je kmalu nato pripeljala svoje pristaše iz skrajnega slovenskega šovinizma do III. internacionale. Ti ljudje so prihajali na počitnice in zastupljali svoje bivše tovariše srednješolce.

Če hočemo razumeti slabo odpornost nacionalnih srednješolcev, moramo poseči malo nazaj. V Mariboru je obstajalo društvo naprednih srednješolcev »Napredek«. V časih pred dobo, o kateri je bilo pravkar govora, se je v tem društvu razvilo tkz. »dosmrtno predsedništvo«. Ljudje, ki so svojo iniciativnost že izčrpali, so ostajali še nadalje na vodilnih mestih. Jasna posledica: društvo je zapadlo v mrtvilo in edino plesne akademije so kazale, da pod pepelom morda še tli. Društvo se za miselnost svojega članstva ni brigalo, ni ga svetovnonazorsko vzgajalo. Vsak tak poskus so plesalci v kavi zatrli. Sedaj pa postavimo to mrtvilo nasproti veliki aktivnosti in načitanosti svojega propagandnega materiala levičarsko orientirane omladine. Jasno je, da ob tako neenaki obojenosti na resen boj zaenkrat ni bilo misliti. Nekaj mladih ljudi je začel

po črti, ki jo je označila predvojna omladina, in zakaj ne nadaljuje njene dela? Odgovor ni težak. Nacionalizem, kakršen je navduševal predvojno omladino, ne more biti torišče našega dela že iz razloga, ker smatramo svojo narodno državo za dejstvo, in zakaj se potem še boriti zanjo? Naše delo ne more biti več razdirajoče. Če bi razdirali, bi podrli tisto, kar nam je najljubše — Jugoslavijo. Z. A.

lo iz lastne potrebe v društvu novo akcijo. Izrinili so iz društva pritiho-tapljenega levičarje in pričeli z izobraževanjem v svetovnonazorskih vprašanjih. Tedaj pa je prišla usoda v obliki prosvetnih oblasti in razpustila srednješolske organizacije. Levičarji so še nadalje delovali v svojih skrivnih kroških, katoliški dijaki so imeli na stečaj odprta vrata svojih cerkvenih organizacij (kongregacij in slično), nacionalisti pa so stali razpuščeni in se spraševali: kaj sedaj?

Dovoljene so bile le organizacije na poedinih zavodih. To razbija moč dijaštva, jemlje mu borbenost in elan. Opustiti mora načelno borbo in se baviti z vprašanji, ki zanimajo samo pojedine zavode. Bolje je bilo v mestih, kjer je samo ena srednja šola, n. pr. v Celju, kjer je novoustavljena »Sloga« obdržala kontinuiteto dela. Maribor pa je, s svojimi tremi zavodi in maso dijaštva, brez organizacije. Dijaki so se pričeli udejstvovati v Jadranški Strazi; vendar tam niso mogli delovati, kakor bi morali, niso se mogli boriti zoper levičarstvo med dijaštvom, ker ima JS pač druge namene in interese. Zato so bili prisiljeni, da sami med seboj, »v prijateljskem krogu« ustvarijo zoper vedno bolj rastoče levičarstvo med srednješkoli nacionalno fronto. Da je bila potreba res velika, nam kažejo primeri procesov zoper srednješolce radi komunistične propagande.

Tem ljudem se moramo zahvaliti, da je mlajša mariborska generacija očiščena in rešena zaslepljenosti. Mišlim, da se bo jasno pokazalo čez nekolet, ko bodo prišle nove, sveže vrste nacionalnih dijakov na akademsko tla ter osvežile in okrepile nacionalno falango. Nacionalni srednješolci sedaj v Mariboru delajo, delajo smoteno in temeljito. Vendar jim pri tem delu povzroča težave pomanjkanje lastne nacionalne organizacije. In v tem je baš mariborski srednješkolski problem. Dolžnost vsakogar, ki mu je nacionalna obmejna mladina pri srcu, pa je, da pomaga odstranjevati polena, ki leže na poti do skupne organizacije vseh mariborskih nacionalnih srednješolcev.

KULTURA

POMEN NARODNEGA GLEDALIŠČA ZA ŠIRJENJE PROSVETE.

Vsako leto nas ponovno vznemirja: jo skrbi za nadaljnji obstoj najmočnejše in najpriljubljenejše kulturne institucije — Narodnega gledališča. Zolč napolnjuje nekaj dni časopisne stolpce, se omeni sem pa tja, da je nevarnost za narodno svetinjo, in več ali manj duhovitih, posrečenih in neposrečenih domislic se v tej zvezi zmeče na papir, ki pa po večini zmrznejo pod politično taktirko slučajnih kulturnosorcev. To je tudi vse! Načelne besede ne izreče nihče. Mogoče je tu bojazen za izgubo službe, bojazen pred sovraštvom ali celo bojazen pred onemogočitvijo v javnem udejstvovanju. Vse je lahko. A izreči je treba odločilno misel, pa naj se zgodi kakoli. Če je ne izreče nihče od vodilnih faktorjev, jo moramo izreči mi — mladina. Naša zahteva je, da se onesmogoči na vsak način vplivanje politike, in sicer dnevne politike, na razvoj kulture. Kultura ne sme biti passtroka, poedinih političnih osebnosti, ki uveljavljajo le svoje interese, pri tem pa pozabljajo na narod, iz katerega so izšli. Biti moramo pa tudi proti temu, da bi se že zgodovinsko ustaljene narodne kulturne institucije umaknile kulturnim institucijam posameznih grupacij.

Narodno gledališče v Ljubljani, posebno drama, si je utrla iz zatohlih ljubljanskih razmer krepko začrtano

pot tudi na podeželje. Podeželski režiserji in drugi ljubitelji Talije vsrkavajo z vsjo ljubeznijo umetnost naših priznanih umetnikov z desk in jo še z večjo ljubeznijo prednašajo potem na domačih diletantskih odrih. In tako se razrašča drevo kulture v močno edinstvo lepote in čustvovanja, ki ima naminov vpliv na duhovni podvig vsega naroda.

Danes, ko silijo človeka razmere, da postane mehanična edinica ubijajočega vzdušja, ne smemo pozabiti, da igra umetnost ogromno vlogo posredovalca med človekom — strojem in človekom čustva. Že zaradi tega dejstva mora država, ki hoče ohraniti in celo oplešati duhovni obraz svojega naroda, skrbeti, da je dana možnost uspešnejšemu razvoju in intelektualni poglobitvi obstoječih kulturnih dobrin.

K RAZSTAVI AKADEMSKEGA SLIKARJA S. TOMERLINA

Mi Slovenci imamo redko kdaj priliko videti razstave slikarskih del nadpovprečne vrednosti. Tudi razstava slik ak. slikarja S. Tomerlina, ki so bile razporejene v dveh sobah Jakopičevega paviljona, ne zadovoljuje, gledano s čisto umetniškega stališča niti glede tehnike, niti glede elementarne sile ustvarjanja.

Prvi vtis, ki ga dobi človek ob vstopu v dvorano, je, kakor bi videl na stenah povečane slike z razglednic, ki se ti zdi že čisto vsakdanje. Hočem reči: manjka jim osebnosti.

Ak. slikar S. Tomerlin je sicer sam priznal, da se ne ozira ne na desno ne

na levo, da mu je moderno slikarstvo tuje, da gre svojo pot v svojih idejah, ki jih išče predvsem v folkloru, toda niti modernizem kot tak, niti antika kot taka, ne pomenjata prav nič drugega kakor to, da je poljubni umetnik živel in da živi sredi svoje okolice in da dojema življenje na najfinejši, nje mu lasten način. To sliko življenja, ki je prepojena z njegovo krvjo in ji je dal življenje njegov duh, nosi umetnik s potezami čopiča na platno, govoreč ljudem: takšen je svet, ki ga jaz nosim v sebi. Saj je bistvo vsakega umetnika, da nam podaja samega sebe v čim popolnejši zunanji obliki. Prav radi tega je nemogoče, da sodobni umetnik ne bi bil moderen, ali bolje rečeno — izviren: saj on ustvarja, kar pa je ustvaril, mora biti nekaj primarnega.

Od tod izhaja dejstvo, da ločiš in spoznaviš umetnike med seboj po delih samih, seveda če znaš resnično doživljati. Brez doživljanja je tudi ustvarjati nemogoče. Čim močnejši so efekti, ki jih napravi bodisi zunanji bodisi notranji svet na umetnika, tem popolnejša bodo njegova dela; zdi se nam, da smo na razstavi pogrešali baš to občutje.

Tudi z zgolj formalnega stališča bi lahko mnogo več pričakovali. Mnoge figure so pretrde, anatomsko nepravilne in sploh nemogoče, tako, da še v tako dobri kompoziciji motijo mirno sožitje. Ne mislim tukaj pedantnega posnemanja realne bitnosti figur, kajti tega se umetnik ne more držati nikdar, kadar služi potvorba naravne oblike njegovi ideji, seveda le, če mu nova

posoda harmonira z njegovo zamisljo. Naše prepričanje je, da zahteva baš folklor dobro risanje figur in najfinejši občut za plastiko, če hočemo dati zadosti močan izraz narodovemu življenju, kakor se nam javlja v raznih oblikah na zunaj. Brez dobrega risanja in plastike nastajajo pobarvane lutke.

Vsa dela so v olju. Morda je baš lahkota pri koregiranju in nalaganju vzrok nezadostnemu študiju potez samih, ki so često zgrešene, ponekod celo naivne. Marsikatero sliko nam vzbujajo spomin na delo v olju iz srednje šole.

Pričakujemo na bodočih razstavah več samolastne bitnosti, temeljitega študija in resnosti v delu. Re.

»NARODNA OMLADINA«

Studentski kulturno-politički list; Zagreb, god. III, broj 1.

Prvi broj izmenjene »Narodne omladine« izašao je 27. I. Srdačno pozdravljamo njezinu pojavu u novom obliku, uvereni da će saradnja izmedju nas i »Narodne omladine« — koja se manifestuje i u istoj tehničkoj opremi — biti plodonosna. Opširniji prikaz ćemo doneti u idućem broju, ovde samo želimo da ispravimo netačnost koja se potkrala u članku »Pregled studentske štampe u Jugoslaviji«: »Naša misel« nije pokretan od »grupe oko ljubljanskog podobora Sjnao« (kako se tamo iznosi) nego je list koji je pokretan od grupe potpuno samostalnih i nezavisnih omladinaca.

MIMOGREDE

»NAŠE STUDENTSTVO U PRAGU«

V zagrebškem »Novem studentu« od 24. jan. t. l. je priobčen članek »Naše studentstvo u Pragu«, ki ga je podpisal neki Ivan Hrvat. Mi se s člankom ne bi bavili, če ne bi v njem kar mrgolele neresničnosti in tendencioznosti.

Da navedemo par primerov! Ko govori o družtvih, pravi najprej o »Zadruzi hrvatskih akademika«, da je »stalno priredjivala priredbe u vezi sa socialnim, političkim i kulturnim problemima hrvatskog pitanja, a studenti sviju narodnosti bez razlike Slovenci, Hrvati, Crnogorci i Makedonci su zaista...« itd. O imenovanju Zadruzi vemo le toliko, da je večinoma spala, o kakem intenzivnem društvenem delovanju ni govora. Čudimo pa se, da članek ne omenja še ostalih »narodnosti Jugoslavije!« Dalje govori o znanem društvu »Matija Gubec« ter pravi, da je bila to »slobodna studentska govornica«, ki se ji je zgodila strašna krivica s tem, da je bila razpuščena. Vzrok razpustitve naj bi bil nek v Ljubljano poslan telegram. Smešno! Vsakomur, ki se zanima za življenje naših študentov, je znano, da je bil vzrok razpustitve stalno zlorabljanje gostoljubnosti, ki ga je nudila bratska republika. Znano je tudi, da so iz tega društva izšli ljudje, katerih imena smo pozneje čitali v sodbah sodišča za zaščito države! Pa se še najde človek, ki menda hoče, da bi tako društvo uživalo še neko posebno zaščito! — Potem omenja še »Akad. društvo Jugoslavija«, ki

je sedaj končno v rokah »naprednih, demokratskih studentata« in ne več v rokah klike, ki se je držala samo s terorjem, denunciranjem itd. »Demokratske« imenuje torej one študente, ki so zadnja leta onemogočali vsako plodno in složno delo med omladino, one, ki so sabotirali vsako našo prireditev, one, ki so se vedno posluževali terorja, ker so bili v manjšini! Pa zakaj ni povedal članek, kako je to »napredno« studentstvo na jevalo zmago? Bilo bi zanimivo slišati, kako se je to »napredno« studentstvo na običnem zboru »A. D. Jugoslavije« vezalo na tkzv. centrum (bolje: omladino JIRZ), da so končno komaj in komaj zmagali nad nacionalisti!

Članek končuje z Masarykovim stavkom »demokracija je diskusija«, članek pa menda ne ve, da baš demokracija najbolj omogoča razkrinkanje tendencioznih informatorjev! K. B.

DOGODKI PO ŠIROKEM SVETU

Kakor doznavamo mislijo zagrebški Triglavani na ustanovitev svoje družnice v Ljubljani.

POKLON NAROČNIKOM

»Akademski glas« je objavil dne 20. jan. t. l. sledeč poziv naročnikom: »Če bi naši naročniki kaj mislili, bi nam še danes poslali naročnino po priloženih položnicah. Uredništvo in uprava.« — Naročniki »Akad. glasa« torej po trditvi izdajateljev nič ne mislijo. Navadno podpisujejo pozive k plačanju naročnine uprave, tu pa je podpisano uredništvo; menda je izrabilo priliko, da pove svoje mnenje o naročnikih!

BISTVO IN SMISEL ZADNJIH „REFORM“ V S. S. S. R.

I. IZPREMEMBE NA POLITIČNO-ADMINISTRATIVNEM PODROČJU

1) — 17. kongres kompartije. — Značilno zanj je, da je odkrito proglasil Stalina za vodjo in sklenil ukiniti demokracijo v stranki. Izraza je dobilo imenovano v naslednjem: povečanje članov plenuma stranke, povečanje števila pokrajinskih tajnikov, dejansko ukinitve svobodnih volitev in pravice predhodnega presojanja vprašanj, zamene OKKS (centralni komitet kompartije) komisije strankine kontrole (KSK), ki je bila popolnoma podrejena Stalinu, itd. Zaradi sklepov 17. kongresa kompartije je dobila Stalinova diktatura uraden značaj.

2) — Sovjetski patriotizem. Zakon o »izdajstvu Domovine« z dne 9. VI. 1934. in neštvisni članki v sovjetskih časopisih o Domovini in o njeni zaščiti, ustanavljajo pojem Domovine, ki je bil do tedaj sovjetski oblasti tuj in sovražen. Ta pojav pojasnjujejo s tem, da je grozila vojna z Japonom, zaradi naraščanja moči Hitlerjeve Nemčije, zaradi njenih načrtov o ekspanziji na vzhod in notranjost Rusije, zaradi množičnih se pobegov starešin RKKA (raboče-krestjankaja krasnaja armija = delavsko-kmečka rdeča vojska) v inozemstvo, zarote sovjetskih letalcev v Gatčino'u (mestece pri Leningradu), itd.

Nacionalno čustvo v obliki ponosa na socializem v SSSR., na silo ustvarjanja in gigantstvo socialističnih masštabov je obstajalo tudi v vrstah samih stvariteljev socializma ter v vrstah VKP(b) [vsesojuznaja komunističeskaja partija (boljševikov)] — vsesavezna komunistična stranka (boljševikov). Sovjetska oblast je iz svojih interesov izkoristila opisani patriotizem s tem, da ga je uzakonila in mu priliepila etiketo »sovjetskega«.

3) NKVD (narodni komisariat vnuternih del). Tovariški odnosi z inozemskimi državami, pakti, dogovori, društvo narodov in dr. so prisilili boljševike, da zamenijo GPU z NKVD (skoraj analogno z zameno nekdanje črke z GPU). S tem so hoteli napraviti videz, da so prenehali s terorjem. Ta zamena je bila važna za Stalina, ker je hotel oslabiti preveč samostojno GPU. Vendar ne smemo pozabiti, da pregnanstva in konc-lagerji niso prenehali in da je ostala organizacija v istih rokah in da deluje tudi po starem sistemu.

4) Sovjetska ustava. Bistvo resolucij plenuma centralnega komiteta VKP(b) z dne 2. II. 1935., ki se tičejo izprememb sovjetske ustave, je v sledečem:

a) v bodoče morajo vsi vladni sovjetski organi biti izvoljeni v direktnih volitvah namesto dosedanjih indirektnih.

b) delavci in kmetje bodo izenačeni z ozirom na volilno pravico, torej bo splošna volilna pravica.

c) volitve bodo tajne in ne več javne.

Smisel gornjih reform moremo razjasniti z ozirom na naslednje okoliščine:

a) reforma se tiče sovjetskega aparata, ki je le fikcija, ker vse njegove posle vrši kompartija.

b) volitve po novem sistemu se bodo vršile šele čez 3—4 leta.

c) splošna volilna pravica bo le na papirju, ker vse kategorije onih, ki preje niso imele volilne pravice, ostanejo v veljavi razen kulakov in amnestirancev iz I. 1931.

d) smisel tajnega glasovanja odpade, ker druge kandidate razen komunističnih ne smejo obstajati. Na ta način postaja reforma le fiktivna obljuba, namenjena zapadni Evropi in kot varnostna zaklopka za nakopičena stremjenja Rusije.

5) Razgon stare garde. Stara garda boljševikov, ki jo je vzgojil Lenin na tradicijah revolucionarne borbe in socializma, se ni mogla pomiriti s tem, da je Stalin odstopil od starih načel. Zato jo je Stalin likvidiral kakor je že preje obračunal z Trockim. Znamenja imenovane likvidacije so sledeča: razpust društva starih boljševikov dne 26. V. 1935., razpust društva bivših političnih kaznjencev dne 27. VI. 1935., obračunanje z Enukidze, aretacije in pregnanstva starih boljševikov.

Na ta način je jasno, da na politično-administrativnem področju ni bilo resnih izprememb. To je bolj fikcija in prevara kakor pa znamenje globokih in temeljitih izpremeub.

IZPREMEMBE

NA GOSPODARSKEM PODROČJU.

1.) Osvoboditev zasebnega gospodarstva. Kolektivizacija kmečkih gospodarstev je imela slabe posledice (poslabšanje poljskih pridelkov, propad živinoreje itd.). Oblast je bila prisiljena k raznim ukrepom: a) dovoljenje trgovanja med kolhozi (skupnini gospodarstvi). b) »kravji manifest« z dne 27. III. 1932., ki

je zabranil kolektivizacijo zasebne živinore, c) ustanovitev svobodnih delavskih zelenjadnih vrtov (»samodjeljake«), da se omogoči prehrana prebivalstva, ki je prišla v velike težave, d) ustanovitev »samodjeljak« v kolhozih, s katero so dovolili kolhoznikom imeti zasebno živino, perutnino, in kos zemlje od ¼ do 1 ha. S temi ukrepi je hotela oblast, da bi se vzbudil v kmetu osebni interes do kolhozov. S tem je oblast dovolila zasebno gospodarstvo, da bi okrepila socialistične kolhoze.

2.) Ukinitve krušnih kart. Od besed Lenina »mi bomo napravili iz zlata javna stranišča na cestah velikih mest«, od inflacije in obrezvrednotenja valute je prešla oblast v borbo za rubelj in njegovo stabilizacijo. Skrajno nizka cena rublja (uradno 13 fr. fr., dejansko 75 cent.) se je vzdrževala do I. I. 1935. s sistemom krušnih kart. Vlada je tudi hotela, da bi odvrnila od sbe odgovornost za prehrano prebivalstva. Iz teh razlogov je vlada ukinita sistem krušnih kart. S tem pa je silno poslabšala položaj prebivalstva, in sicer iz sledečih razlogov: a) cene, po katerih vlada prodaja, so bile zelo zvišane; cene, po katerih vlada kupuje, pa so ostale neizpremenjene (za 100 kg rži, ki jo kupi vlada na deželi, plača 10 rublev. Za iste ceno, t.j. 10 rublev, prodaja v mestu 5 kg rži). b) cene živinskih potrebščin so se zelo dvignile (1 kg črne kruha od 9 kopek na 1 rubelj). c) plače so bile v zvezi z ukinitvijo krušnih kart povišane za 10 odstotkov. Pri vsem tem so se dvignili izdatki delavca za črn kruh od 3.5 odst. do 19 odst. vseh izdatkov. d) zaradi nedostatkov transporta mnogo mest ne dobiva živinskih potrebščin.

Izpremembe na gospodarskem področju obstoje torej v tem, da je bilo dovoljeno delno zasebno gospodarstvo. S tem se je oblast odpovedala socialistični distribuciji gospodarskih dobrin.

IZPREMEMBA V NAČINU ŽIVLJENJA IN KULTURI

1. Življenje. Danes opažamo v SSSR proces, ki ga moremo nazvati stremjenje k normalizaciji in stabilizaciji življenja. Uradno so jo priznali s Stalinovim geslom o »premožnem in lepem življenju«. Začeli so se plesi, zabave, bari, dancinji, razkošje restavracij; tišina spalnic. Pojavili so se vsi oni atributi buržujskega življenja, ki so jih preje neusmiljeno zametavali. Imenovani proces je zavzel široke meje tudi v najsišjih plasteh prebivalstva. Znani so banketi in praznovanja v vseh strankarskih komsomolskih (mladinskih) in drugih organizacijah. Stalinu ni preostajalo drugega, kakor da ga prizna in uzakoni. Ako ne vzamemo v obzir glad, ki vlada, moremo reči, da sta razkošje in naslaja značilna za današnje življenje v SSSR. Nastopila je socialna neenakost, torej dejstvo, ki je v ostrem nasprotju s socialistično ideologijo. To socialno neenakost zakrivajo z istimi gesli o brezrazredni družbi (Molotov: »Buržuazija obupno poizkuša, da bi obdržala razrede... Vlada deluje neusmiljeno in uspešno v protivni smeri«), kakor preje. (Nadaljevanje sledi.)

TRBOVLJE

Opoldne je vsa rudarska deca na ulici. Cele čete dečkov in deklic od četrtega leta naprej mirno odhajajo v brezplačno skupno kuhinjo, kjer dobivajo kosilo. Po eni uri se vračajo na svoje domove nemirnejši, vsak z žlico in hlebkom kruha (36 dkg) pod pazduho. Opazi samo male počestne konflikte, zvezane z jokom najmlajših. Drugače prevladujejo samo resni razgovori ali pa pesem. Njih povratek domov sliči povorki. Vsi otroci imajo zelo razvit posluh. To njihovo lastnost je kot znano izkoristil učitelj g. Suligoj in sestavil iz šolobveznih otrok zbor »Trboveljski slavček«. Z nekaj turnejami po Jugoslaviji in Českoslovaški je proslavil Trbovlje s pozitivne strani. Kako pa sicer živi deca iz tega najmlajšega pevskega zbora na svetu — o tem bi se dale napisati knjige...

Življenje pod zemljo.

Vsak, kdor pride v rudniško podzemlje, dobi že po svoji naravi poseben vtis. Kot doznajajo razni ljudje

na zemeljski površini v svobodni prirodi, v mestu, puščavi okolje različno, tako nosi iz rudniškega podzemlja vsak svoje vtise, individualno pobarvane. Zato opišem vtiske iz trboveljskega podzemlja na svoj način.

Ob začetku dnevnega rednega šihla sem se znašel sam v rudniškem vhodnem rovu. Vid mi vsled neprodne teme kapituliral. Električna svetilka je rovo osvetljevala le toliko, da sem videl samo za korak naprej. Dokler se nisem na temo navadil, sem polagoma napredoval, udarjajoč s cokljami po prarih tirnic. V rovu so razni markantni znaki, katere sem si zapomnil, tako da nisem mogel zgrešiti pravilne smeri; vendar so me razvodni hodniki na levi in desni motili in me stavljali v strah, da nisem zašel. Hitro sem se sklonil v vdolbino — poleg mene je privozila lokomotiva, ki vleče miniaturno kompozicijo vagonov z več sto rudarji.

Na koncu razširjenega vhodnega rova, kjer se križajo množestevne tirnice, sem se spočil, med tem ko so poleg mene hodili rudarji-pešci, ki imajo v rudniku bližja delovna mesta in zato nimajo pravice na vožnjo. Glasno so se razgovarjali in opazivši mojo svetilko (inženjersko) so vsi obrnili svoje poglede k meni, da so se pričali, kdo sedi na tramovih za jamsko oporo. Kontrole se zelo boje in za to so s pospešenim korakom in odločnim mahanjem svetilk hiteli do glavnega šahtu, skozi katerega so se za nadstropje spustili nižje.

V dvigalu sem pomešal mednje. Menda so se sporazumeli z znaki, da nisem nikakršna opasna avtoriteta (nekateri so me že poznali) in brezobzirno, gazili po mojih jamskih čevljih in me stikali s svojimi oglatimi, širokimi rameni. Iskreno povedano, v liftu sem se počutil kot v kakem živalskem zaboju. Vendar sem bil z vso dušo med temi ljudmi, ljubeč te značilne obraze, na katerih se intenzivno odraža tegoba življenja.

Dvigalo polzi ugodno in zabavno, med tem ko njegovo uravnoteženo potovanje spremlja molk rudarjev. Dospeli smo že na »savski horizont«. Iz njega se bodo razporedili rudarji na višje in nižje ležeče rove. Pustil sem, da je vsak odšel na svoje mesto, razmišljajoč o njihovi grobosti, ki ni ljudska.

Vedel sem, zakaj se ti ljudje prezirljivo obnašajo napram meni. Pred menoj niso imeli strahu, ker za nje nisem opasna avtoriteta, vendar pa preti, da to postanem. Preti, da postanim predstavnik, eksponent kapitalizma. Ti ljudje so fizična sredstva kapitalizma; njihov odpor je zaman, ker so primorani služiti. Resnica je pa, da stoje na višjem nivoju delavske izobrazbe in se nikakor ne morejo primerjati z ostalimi, intelektualno zaostalimi delavci v Jugoslaviji. Vendar jim primanjkuje poguma in odločnosti, da bi premagali arogantnost nadzornikov in inženjerjev. Ob vsaki priliki hvalijo odločno postopanje srbskih rudarjev, ki tam v srbskih rudnikih vsak konflikt z nadzornim osebjem obračunavajo fizično. Trboveljski rudarji pravijo: »Mi, Slovenci, smo mevrže; pustimo se nepravilno zatirati, čeprav smo pri delu pridni kot mravlje in potrpežljivi kot osli!«

Čeprav imajo to svoje prepričanje, je treba opozoriti, da so s svojo zavestno agilnostjo iz nemškutarskega rudniškega gnezda napravili sto odstotni slovenski rudnik. Slovenski rudnik pravim, ker v rudniku ni niti enega Srba, niti Hrvata, kaj šele Nemca — dočim je v vseh jugoslovenskih rudnikih precejšnje število Slovencev, ki so radi svoje odlične delovne sposobnosti povsod radi sprejeti in od rudniških podjetij uvaževani, ker se nikdar nikomur ne upirajo. Celo čim več »pozablja« svoj materni jezik, brez kakršnekoli presije sredine v kateri žive. Pripominjam, da sem na take »zgubljene« Slovence naletel v rudnikih, kjer ni bilo nikake slovenske organizacije.

(Konec prihodnjic)

ŠIRITE »NAŠO MISEL«!